

عنوان:

بررسی اثرات گردشگری بر توسعه پایدار روستایی بخش نیاسر کاشان

شبنم سرورامینی^{۱*}، معصومه سعادت زاده^۱، علی اسدی^۲، شعبانعلی فمی^۲، فرید گل زردی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه تهران

۲- دانشیار گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران

۳- دانشجوی دکتری اکولوژی کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، عضو باشگاه پژوهشگران جوان
واحد کرج

* مکاتبه کننده، shabahangsa@yahoo.com

تلفن ثابت: +۹۸۱۳۳۱۵۱۱۰، تلفن همراه: +۹۸۱۲۵۶۶۶۸۷۳

آدرس: کرج، مهرشهر، بلوار ارم، خیابان میلاد ۴، کوچه آرش، بن بست سوپرسلام، ساختمان سفید،
واحد ۸

کد پستی: ۳۱۸۶۷۳۳۱۹۳

محل مورد مطالعه: بخش نیاسر کاشان

چکیده:

هدف از مطالعه حاضر بررسی و شناخت اثرات گردشگری روستایی در بخش نیاسر می‌باشد این تحقیق از نوع پیمایشی بوده و جامعه آماری آن روستاییان ساکن در مناطق روستایی جاذب گردشگری بخش نیاسر بوده‌اند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی ۱۳۰ نفر تعیین گشت. روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظرات متخصصان بدست آمد. جهت تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید (بالای ۰/۷) که نشان از پایا بودن ابزار اندازه‌گیری بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی، استنباطی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و ضریب تغییرات و در نهایت تحلیل عاملی استفاده گردید. نتایج تحلیل عاملی اثرات مثبت گردشگری روستایی در منطقه نیاسر نشان داد که سه عامل اثرات اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و زیرساختی در مجموع ۷۱/۵ درصد از واریانس را تبیین کرده و اثرات منفی گردشگری روستایی در منطقه نیاسر نشان داد که سه عامل اثرات زیست محیطی، اثرات اجتماعی- فرهنگی و اثرات اقتصادی ۶۸/۱۳ درصد کل واریانس را تبیین کرده‌اند.

کلمات کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه پایدار، اثرات گردشگری، جاذبه‌های گردشگری، نیاسر کاشان

مقدمه:

در دهه ۱۹۷۰ توسعه فرآیندی تصور می‌شد که طی آن جوامع مختلف از شرایط اولیه عقب ماندگی و توسعه نیافتگی با عبور از مراحل تکاملی کم و بیش یکسان و تحمل دگرگونی‌های کیفی و کمی به جوامع توسعه یافته تبدیل خواهند شد. چند دهه از آغاز تلاش‌های بین‌المللی برای توسعه گذشته بود، بدون آنکه دگرگونی بنیادی‌ای در زندگی مردم جهان پدید آید. نیونی پژوهشگر برجسته آفریقایی می‌نویسد: «نتایج غلط به دست آمده، ریشه در مبانی و مفروضات و سیاستگذاری‌های نادرست دارند» و این نکته‌ای بود که بویژه در دهه ۱۹۸۰ توجه پژوهشگران بسیاری بر آن متمرکز شده بود. برخی از اندیشمندان، فراتر از آن، حتی از شکست پروژه توسعه سخن به میان آوردند. توسعه روندی بود که به رغم امیدهایی که در دهه‌های گذشته به آن گره خورده بود، جز افزایش فقر و نابرابری ثمری برای کشورهای جهان سوم دربرنداشت. بنابراین، توسعه پایدار در واقع راه حلی بود برای معمای توسعه در شرایط متحول سال‌های پایانی قرن بیستم (Arnold, 1993).

توسعه پایدار آن رشد و توسعه‌ای است که بتواند نیازهای نسل کنونی را برطرف نماید بدون آنکه توانایی نسل آینده در تامین نیازهای خود به خطر افتد (نوری نیا، ۱۳۸۰). مفهوم توسعه پایدار برای اولین بار در کنفرانس براتلند مطرح شد و طی بیانیه‌ای اهداف آن معرفی گردید که این اهداف در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی بیان شدند. در بخش اقتصادی با هدف پیشرفت و کارایی بیشتر می‌توان به مسایلی نظیر رشد، عدالت و کارایی اشاره کرد، در بخش اجتماعی، برابری و کاهش فقر، توانمندسازی، مشارکت، تحرک اجتماعی، هدایت فرهنگی و توسعه نهادی به عنوان هدف در نظر گرفته می‌شود و در نهایت بخش اکولوژیکی با توجه به منابع طبیعی به اهدافی چون یکپارچگی اکوسیستم و تنوع زیستی اشاره دارد (کهن، ۱۳۷۶). با توجه به ابعاد توسعه پایدار، بسیاری از مناطق روستایی بویژه در کشورهای در حال توسعه از مزایای آن بی‌بهره مانده‌اند. بنابراین در شرایط کنونی توجه به توسعه دیگر فعالیت‌های اقتصادی جوامع روستایی نظیر صنایع روستایی صنایع فرآوری و تکمیلی محصولات کشاورزی و گردشگری روستایی ضروری می‌نماید. این فعالیت‌ها می‌توانند کمک زیادی به تنوع بخشی، پایداری و رشد اقتصادی جوامع روستایی بنمایند (شریف زاده، ۱۳۸۱).

صنعت گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین پدیده‌های هزاره سوم، طی نیم قرن گذشته با رشد تصاعد گونه خود تاثیر به‌سزایی در رشد و پویایی اقتصادی و تبادلات فرهنگی کشورها داشته است؛ به طوری که بسیاری از صاحب‌نظران، قرن حاضر را قرن گردشگری نام نهاده‌اند (راجر، ۱۳۸۴).

صنعت توریسم در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی داشته به طوری که تا سال ۲۰۲۰ این نرخ در کشورهای خاور میانه ۵۰ درصد بالاتر از میانگین جهانی خواهد بود (WTO, 2005). از آن جایی که عوامل گوناگونی چون خصوصی سازی، اقتصاد نامعین، تجارت جهانی و ... اقتصاد یک منطقه را تحت تاثیر قرار می دهند، صنعت توریسم می تواند استراتژی مناسبی برای رشد اقتصادی باشد از آن جا که این صنعت با دیگر بخش‌های اقتصادی ارتباط تنگاتنگی دارد و گردشگران به عنوان مصرف کننده کالا و خدمات در منطقه می‌باشند. از این رو موجب رونق سایر بخش‌ها همچون ارتباطات، ترابری، هتل داری و بهبود زیرساخت‌ها می‌گردد و سر انجام این که گردشگری از منابع آزاد، فرهنگ‌های مختلف و اماکن متروکه قدیمی استفاده می‌کند که به زیر ساخت‌های وسیع و سرمایه گذاری‌های کلان نیاز ندارد (Sharply, 2002).

به اعتقاد بسیاری از متخصصین، گردشگری به عنوان عاملی برای حفاظت از محیط زیست می باشد، اما این ایده آرمانی تنها زمانی به حقیقت مبدل می‌شود که بر آن نظارت دقیق به عمل آید (Mathieson and Wall 1992).

در تحقیقاتی که در فنلاند به عمل آمده است به این نتیجه رسیده‌اند که اگر در مقوله گردشگری بعد فرهنگی رعایت شود باعث بهبود محیط زیست و افزایش فعالیت‌های زیست محیطی گشته، به علاوه منابع طبیعی و فرهنگی برای نسل‌های بعدی باقی می‌ماند و به دنبال آن موجب افزایش اشتغال و حمایت از اقتصاد محلی می‌شود که این امر منجر به افزایش انگیزه افراد در روستا و کاهش تدریجی نرخ مهاجرت می‌گردد. (Kunnasranta, 2001).

از آنجا که نواحی روستایی منبع آسیب پذیر و مستعد تغییرات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی است، هر جا گردشگری به طور خودجوش و اتفاقی و بدون برنامه ریزی و مدیریت موثر گسترش یابد پیامدهای نامطلوبی را به بار آورده و در دراز مدت مشکلات آن بیشتر از فواید آن شده است (Sharply, 1997).

اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری می‌تواند به صورت مثبت و یا منفی باشد. در نقاطی که گردشگری در حال رشد است، اثرات فرهنگی- اجتماعی مثبت و مهم گردشگری در جوامع بومی شامل خودکفایی و تقویت اقتصاد محلی، احترام بیشتر به جامعه محلی و فرهنگ آن‌ها، سرمایه گذاری مجدد درآمد گردشگری در منابع فرهنگی، تقویت و تداوم سنت‌های فرهنگی می‌باشد (رضوانی، ۱۳۸۴).

اثرات منفی گردشگری بر جوامع محلی می‌تواند شامل محرومیت از برخی مزایای رفاهی برای جامعه میزبان، فشار تقاضا برای منابع کمیاب مانند آب آشامیدنی، وابستگی بیش از اندازه نواحی میزبان به گردشگری، رفتار نامناسب و عدم حساسیت فرهنگی گردشگران باشد (سازمان ایران گردی و جهان گردی، ۱۳۸۱).

با توجه به مطالب فوق، شناخت آثار و پیامدهای گردشگری و مدیریت این اثرات می‌تواند پیامدهای مثبت گردشگری برای نواحی روستایی را به حداکثر ممکن و پیامدهای منفی آن را به حداقل ممکن کاهش دهد. بنابراین گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی مطرح گردد.

سیمای منطقه مورد مطالعه:

نیاسر شهری در کنار کویر نمک کاشان و آران و بیدگل که حدود ۳۰ کیلومتر از کاشان فاصله دارد و در شمال غرب آن واقع است. نیاسر آخرین و شمالی ترین شهر منطقه جغرافیایی استان اصفهان بوده و از ۴۱ باب مزرعه و ۴۰ روستا و دهکده تشکیل شده است. محلات مسکونی شهر نیاسر در میان مساحتی بالغ بر ۸۰۰ هکتار از باغ‌ها و گلستان‌های اراضی زراعی پراکنده شده است. غار تاریخی ربیس و لایه کهن زیرین آن، چارتاکی، بافت تاریخی با عناصر، فضاها، راسته-ها و بناهای عمومی و مسکونی متعدد و گوناگون، باغ‌های گسترده، گلستان‌های زیبا، چشمه اسکندریه و آبشار معروف آن و باغ و کوشک تالار این شهر را تبدیل به یکی از شهرهای تاریخی و گردشگری کشور نموده است. وجود گلستان‌های گسترده باعث شده تا این شهر تبدیل به یکی از سه مراکز عمده تولید گل محمدی و گلاب و عرقیات گیاهی در شهرستان کاشان و کشور شود و باعث جذب گردشگری زیادی در روز و شب در ماه‌های اردیبهشت و خرداد شده است. میزان جذب گردشگری این شهر روزانه بین ۳-۱۰۰ هزار نفر در شش ماه اول سال برآورد شده است که در مجموع میزان گردشگری برابر ۱۰۰۰۰۰۰ نفر را شامل می‌شود. وجود جاذبه‌های متنوع، میراث فرهنگی و طبیعی و اقلیمی در این شهر باعث تداوم تدریجی جذب گردشگر در فصول پاییز و زمستان شده و روی آوری گردشگران به شهر جهت اسکان و اقامت در آن را به دنبال داشته است (مشهدی زاده، ۱۳۸۵).

مواد و روش‌ها:

این تحقیق از نوع پیمایشی است و جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق روستاییان ساکن در روستاهای جاذب گردشگری در بخش نیاسر شهرستان کاشان می‌باشند. این بخش دارای دو دهستان نیاسر و کوهدشت با جمعیت به ترتیب ۴۸۲۳ نفر و ۲۱۷۴ نفر است که در مجموع ۳۰ روستا را در بر می‌گیرد. با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۱۷ نفر به عنوان نمونه تعیین گردید که در نهایت حجم نمونه به منظور افزایش دقت مطالعه به ۱۳۰ نفر افزایش یافت. نمونه‌گیری با روش تصادفی ساده صورت گرفت. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌ای بود که روایی آن بر اساس نظر جمعی از متخصصین مربوطه تأیید گردید و برای تعیین میزان پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید (بالای ۰/۷) که نشان از مناسب بودن ابزار تحقیق داشت. داده‌های با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از تحقیق از آماره‌های

توصیفی، استنباطی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و ضریب تغییرات و در نهایت تحلیل عاملی استفاده گردید.

نتایج و بحث:

ویژگی‌های فردی

بر اساس نتایج حاصل از تحقیق مشخص گردید که ۱۱۵ نفر (۸۸/۴۶ درصد) از جامعه مورد مطالعه مرد و بقیه زن بودند. متوسط سن جامعه مورد مطالعه ۴۷ سال، کمترین سن پاسخگو ۲۲ و بالاترین سن پاسخگو ۷۵ سال بود. وضعیت تحصیلی اکثر پاسخگویان (۳۸/۵ درصد) تا مقطع راهنمایی بود و تنها ۲ نفر از آن‌ها دارای تحصیلات دانشگاهی بودند که نشان دهنده سطح پایین تحصیلات در بین جامعه مورد مطالعه بود. همچنین مطالعات انجام شده نشان داد که شغل اصلی بیشتر پاسخگویان (۴۸/۴۶ درصد) کشاورزی بود و بعد از آن به ترتیب کارگر، کارمند، راننده و سایر مشاغل در رتبه‌های بعدی از نظر فراوانی قرار داشتند.

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخگویان از نظر برخی از ویژگی‌های فردی

متغیر	فراوانی (n=۱۳۰)	درصد
جنسیت	مرد	۸۸/۴۶
	زن	۱۱/۵۴
وضعیت تحصیلی	بی سواد	۱۳/۸
	خواندن و نوشتن	۳۲/۳
	راهنمایی	۳۸/۵
	دیپلم	۱۳/۱
	فوق دیپلم	۰/۸
	فوق دیپلم و بالاتر	۱/۵
شغل اصلی	کشاورز	۴۸/۴۶
	کارگر	۲۴/۶۲
	راننده	۷/۶۹
	کارمند	۱۵/۳۸
	سایر مشاغل	۳/۸۵

آثار و پیامدهای مثبت و منفی گردشگری روستایی:

با توجه به جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود که بهبود زیر ساخت‌های توسعه (بهبود شبکه راه، آب و فاضلاب، برق، گاز و تلفن) و افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری در منطقه و گسترش امکانات اقامتی، پذیرایی و خدمات رفاهی به ترتیب بالاترین اولویت‌ها را از دید روستاییان داشته‌اند، در حالی که مقوله‌های افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری مردم روستایی در حفظ میراث فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و مذهبی، حذف واسطه‌ها و فروش مستقیم محصولات، افزایش اشتغال

زنان در مشاغل مرتبط با گردشگری به ترتیب دارای کمترین اولویت در ارتباط با آثار مثبت گردشگری از دیدگاه آنان می‌باشد. همچنین جدول شماره ۳- اولویت بندی گویه‌های مربوط به آثار منفی گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان را نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود مقوله‌های تخریب باغات و منابع طبیعی و آثار تاریخی، تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه گذاران شهری و آلودگی‌های زیست محیطی به ترتیب اولویت‌های بالاتری به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۲- اولویت بندی اثرات مثبت گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	موضوع
۱	۰/۰۹	۰/۴۲	۴/۷۶	بهبود زیرساخت های توسعه (بهبود شبکه راه ها، آب و فاضلاب، برق، گاز، تلفن)
۲	۰/۱۱	۰/۴	۳/۸۰	افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری در منطقه
۳	۰/۱۲	۰/۳۳	۲/۸۷	گسترش امکانات اقامتی پذیرایی و خدمات رفاهی
۴	۰/۱۸	۰/۶۴	۳/۵۸	افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی مردم روستا
۵	۰/۱۹	۰/۸۵	۴/۳۶	افزایش اشتغال جوانان در زمینه های تولید و فروش کالا، حمل و نقل و راهنمایی گردشگران
۶	۰/۲۱	۰/۳۸	۱/۸۲	بهبود سطح آموزش و بهداشت
۷	۰/۲۲	۰/۵۹	۲/۶۸	ترویج فرهنگ زیست محیطی در گردشگران و نزدیکی فرهنگ‌ها
۸	۰/۲۴	۰/۸۵	۳/۵۱	افزایش تقاضا برای محصولات روستایی از جمله گلاب و محصولات باغی
۹	۰/۳۶	۰/۶	۱/۶۵	کاهش نرخ مهاجرت روستاییان به شهر
۱۰	۰/۴۲	۰/۶۹	۱/۶۳	افزایش اشتغال زنان در مشاغل مرتبط با گردشگری
۱۱	۰/۴۴	۱/۴۸	۳/۳۳	حذف واسطه ها و فروش مستقیم محصولات
۱۲	۰/۵۷	۱/۲۹	۲/۲۶	افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری مردم روستایی در حفظ میراث فرهنگی اجتماعی تاریخی و مذهبی

جدول شماره ۳- اولویت بندی اثرات منفی گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	موضوع
۱	۰/۲۲	۰/۹۱	۴/۱۲	تخریب باغات و منابع طبیعی و آثار تاریخی
۲	۰/۲۳	۰/۸۵	۳/۶	تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه گذاران شهری
۳	۰/۲۵	۰/۹۵	۳/۸	آلودگی‌های زیست محیطی
۴	۰/۳۵	۱/۲۸	۳/۶۵	افزایش هزینه خدمات عمومی
۵	۰/۳۶	۱/۲۶	۳/۴۸	افزایش تورم در اثر ورود گردشگران به منطقه
۶	۰/۴۰	۱/۵	۳/۶۸	افزایش پدیده مهاجرت به روستا و افزایش جمعیت در روستا
۷	۰/۴۴	۱/۱۲	۲/۵۴	افزایش جرم و جنایت و سایر انحرافات اجتماعات
۸	۰/۴۶	۱/۶	۳/۴۵	رشد مصرف گرایی کاذب و تجمل گرایی روستاییان
۹	۰/۵۱	۱/۷۲	۳/۳۳	تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان
۱۰	۰/۵۳	۱/۷۷	۳/۳	تغییر کاربری اراضی و تبدیل به فضاهای گردشگری

تحلیل عاملی جهت تعیین آثار و پیامدهای مثبت گردشگری روستایی :

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی مقدار kmo برابر است با ۰/۷۸۲ و مقدار بارتلت ۱۱۴۳/۲۶ که در سطح معناداری ۱٪ قرار دارد بر اساس یافته‌های حاصل از جدول شماره ۴ اثرات زیرساختی با مقدار ویژه ۳/۶۶، تعیین کننده ۳۰/۵۲٪ واریانس کل می باشد. بطور کلی سه عامل فوق در مجموع ۷۱/۵٪ کل واریانس را تبیین می نماید.

جدول شماره ۴- عوامل استخراج شده اثرات مثبت گردشگری روستایی

عامل	مقدار ویژه	در صد واریانس	درصد واریانس تجمعی
اثرات زیر ساختی	۳/۶۶	۳۰/۵۲	۳۰/۵۲
اثرات اجتماعی فرهنگی	۲/۷۹	۲۳/۲۷	۵۳/۷۹
اثرات اقتصادی	۲/۱۲	۱۷/۷	۷۱/۵

جدول شماره ۵- نشان می‌دهد که بهبود زیرساخت‌های توسعه (بار عاملی، ۰/۸۹)، افزایش فضاهای گردشگری در منطقه (بارعاملی، ۰/۹۴) ، گسترش امکانات اقامتی پذیرایی و خدمات رفاهی (بارعاملی، ۰/۸۸) و بهبود سطح آموزش و بهداشت (بارعاملی، ۰/۹۴) از اثرات مثبت زیرساختی گردشگری روستایی در بخش نیاسر می باشند که این متغیرها در مجموع ۳۰/۵۲٪ واریانس را تبیین می‌کنند. کاهش نرخ مهاجرت روستاییان به شهر (بار عاملی، ۰/۸۷)، ترویج فرهنگ زیست محیطی در گردشگران و نزدیکی فرهنگ‌ها (بار عاملی، ۰/۸۶)، افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی مردم روستا (بار عاملی، ۰/۸۸) و افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری مردم روستایی در حفظ میراث فرهنگی اجتماعی تاریخی و مذهبی (بار عاملی، ۰/۶۳) از متغیرهایی هستند که اثرات مثبت اجتماعی، فرهنگی گردشگری روستایی در بخش نیاسر را نشان می‌دهند. عامل آخر تحت عنوان اثرات اقتصادی شامل متغیرهای افزایش تقاضا برای محصولات روستایی از جمله گلاب و محصولات باغی (بار عاملی، ۰/۸۲)، افزایش اشتغال زنان در مشاغل مرتبط با گردشگری (بارعاملی، ۰/۸۲) و افزایش اشتغال جوانان در زمینه‌های تولید و فروش کالا، حمل و نقل و راهنمایی گردشگران (بار عاملی، ۰/۹۱) می باشد.

جدول شماره ۵- متغیرهای مربوط به عوامل اثرات مثبت گردشگری روستایی

نام عامل	متغیرها	بار عاملی
اثرات زیر ساختی	بهبود زیرساخت های توسعه (بهبود شبکه راه ها، آب و فاضلاب برق گاز تلفن)	۰/۸۹
	افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری در منطقه	۰/۸۲
	گسترش امکانات اقامتی پذیرایی و خدمات رفاهی	۰/۷۸
اثرات اجتماعی، فرهنگی	بهبود سطح آموزش و بهداشت	۰/۸۱
	کاهش نرخ مهاجرت روستاییان به شهر	۰/۸۷
	ترویج فرهنگ زیست محیطی در گردشگران و نزدیکی فرهنگ ها	۰/۹۳

۰/۸۸	افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی مردم روستا	
۰/۶۳	افزایش مشارکت و مسئولیت پذیری مردم روستایی در حفظ میراث فرهنگی اجتماعی تاریخی و مذهبی	
۰/۸۲	افزایش تقاضا برای محصولات روستایی از جمله گلاب و محصولات باغی	اثرات اقتصادی
۰/۹۱	افزایش اشتغال زنان در مشاغل مرتبط با گردشگری	
۰/۶۶	افزایش اشتغال جوانان در زمینه های تولید و فروش کالا، حمل و نقل و راهنمایی گردشگران	

تحلیل عامل جهت تعیین آثار و پیامدهای منفی گردشگری روستایی:

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی مقدار KMO برابر است با ۰/۷۳۶ و مقدار بار تلت ۹۳۴/۱۴ که در سطح معناداری ۱٪ قرار دارد بر اساس یافته‌های حاصل از جدول شماره ۶ اثرات زیرساختی با مقدار ویژه ۳/۱۲، تعیین کننده ۲۸/۳۲٪ واریانس کل می‌باشد. بطور کلی سه عامل فوق در مجموع ۷۱/۵٪ کل واریانس را تبیین می‌نماید.

جدول شماره ۶- عوامل استخراج شده اثرات مثبت گردشگری روستایی

شماره عامل	مقدار ویژه	در صد واریانس	درصد واریانس تجمعی
اثرات زیست محیطی	۳/۱۲	۲۸/۳۲	۲۸/۳۲
اثرات اجتماعی فرهنگی	۲/۵۸	۲۱/۶۵	۴۹/۹۷
اثرات اقتصادی	۲/۳۲	۱۸/۱۶	۶۸/۱۳

جدول شماره ۷- نشان می‌دهد که آلودگی‌های زیست محیطی (بار عاملی، ۰/۷۸)، تخریب باغات و منابع طبیعی و آثار تاریخی (بار عاملی، ۰/۸۲)، نابودی حیات وحش و گونه‌های گیاهی (بار عاملی، ۰/۶۳) از اثرات منفی زیست محیطی گردشگری روستایی در بخش نیاسر می‌باشند که این متغیرها ۲۸/۳۲٪ از واریانس کل را تبیین می‌کنند. تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه گذاران شهری (بار عاملی، ۰/۸۵)، افزایش جرم و جنایت و سایر انحرافات اجتماعات (بار عاملی، ۰/۷۴)، رشد مصرف گرایی کاذب و تجمل گرایی روستاییان (بار عاملی، ۰/۸۶) و تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (بار عاملی، ۰/۹۱) از متغیرهایی هستند که اثرات منفی اجتماعی، فرهنگی گردشگری روستایی در بخش نیاسر را نشان می‌دهند. عامل آخر تحت عنوان اثرات اقتصادی شامل متغیرهای افزایش هزینه خدمات عمومی (بار عاملی، ۰/۷۵) و افزایش تورم در اثر ورود گردشگران به منطقه (بار عاملی، ۰/۸۷) می‌باشد.

جدول شماره ۷- متغیرهای مربوط به عوامل اثرات منفی گردشگری روستایی

نام عامل	متغیرها	بار عاملی

•/۷۸	آلودگی‌های زیست محیطی	
•/۸۲	تخریب باغات و منابع طبیعی و آثار تاریخی	اثرات زیست محیطی
•/۶۳	نابودی حیات وحش و گونه‌های گیاهی	
•/۸۵	تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه گذاران شهری	اثرات اجتماعی
•/۷۴	افزایش جرم و جنایت و سایر انحرافات اجتماعات	فرهنگی
•/۸۶	رشد مصرف گرایی کاذب و تجمل گرایی روستاییان	
•/۹۱	تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان	
•/۷۵	افزایش هزینه خدمات عمومی	اثرات اقتصادی
•/۸۷	افزایش تورم در اثر ورود گردشگران به منطقه	

پیشنهادات:

۱ بر اساس نتایج تحلیل عاملی در ارتباط با اثرات مثبت گردشگری روستایی، عامل اثرات زیرساختی از جمله بهبود زیرساخت‌های توسعه (بهبود شبکه راه‌ها، آب و فاضلاب، برق، گاز و تلفن)، گسترش امکانات اقامتی پذیرایی و خدمات رفاهی و بهبود سطح آموزش و بهداشت بیشترین سهم را در میان اثرات مثبت گردشگری در منطقه نیاسر کاشان دارند. از این رو مطلوب است سیاست‌هایی دنبال شود که باعث ایجاد و گسترش گردشگری روستایی در این منطقه و به تبع آن رسیدن به آثار مثبت زیر ساختی مذکور گردد.

۲ بر اساس نتایج تحلیل عاملی در ارتباط با اثرات منفی گردشگری روستایی، عامل اثرات زیست محیطی از جمله آلودگی‌های زیست محیطی مثل آلودگی آب، هوا، منابع طبیعی و آلودگی صوتی، تخریب باغات و منابع طبیعی و آثار تاریخی و نابودی حیات وحش و گونه‌های گیاهی بیشترین سهم را در میان اثرات منفی توسعه گردشگری روستایی به خود اختصاص داده است، لذا پیشنهاد می‌گردد قبل از هرگونه امکان‌سنجی، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه جهت توسعه گردشگری در این نواحی مطالعاتی نیز به صورت ارزیابی محیطی در روستاها جهت کاهش این گونه اثرات در برنامه‌های توسعه آتی شهرستان و استان به اجرا گذاشته شود.

۳ با توجه به اینکه در جدول مربوط به اولویت بندی اثرات منفی گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان، تخریب باغات و منابع طبیعی و آثار تاریخی بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است، ارتقاء آگاهی مردم جهت حفظ منابع طبیعی از طریق آموزش و ترویج ضروری به نظر می‌رسد. همچنین تهیه و توزیع بروشورهایی که در آن به موضوعاتی همچون احترام به

محیط زیست، موقعیت جغرافیایی تاریخی و فرهنگی منطقه و احترام به مردم منطقه پرداخته شود لازم می‌باشد.

۴ همچنین برای گسترش این صنعت به نحوی که بتواند در راستای تحقق توسعه پایدار عمل کند پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- تشکیل کمیته ملی طبیعت گردی و ارائه راهکارهای منطقی برای توسعه این صنعت با تشکیل جلسات منظم با عضویت کارشناسان جغرافیا و ترویج و توسعه، اقتصاددانان، زیست‌شناسان، کارشناسان منابع طبیعی، جامعه‌شناسان و ...
- ضرورت هماهنگی بر ارگان‌های دخیل در گردشگری: میراث فرهنگی، ایران‌گردی - جهان‌گردی، محیط زیست، منابع طبیعی و جهاد کشاورزی
- احداث امکانات رفاهی و بهداشتی در مناطق توریستی و نظارت بر فعالیت آن‌ها.
- مشارکت جوامع محلی در برنامه ریزی، توسعه و حفاظت از مناطق توریستی.

منابع:

- ۱- راجر، داس ویل، ۱۳۸۴، "مدیریت جهانگردی مبانی، راهبرده و آثار" دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
 - ۲- رضوانی، محمدرضا. صفایی، جواد، ۱۳۸۴، گردشگری خانه‌های دوم. اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید
 - ۳- سازمان ایرانگردی و جهان‌گردی، ۱۳۸۱، برنامه ملی توسعه گردشگری.
 - ۴- شریف‌زاده، قاسم. مرادی نژاد، همایون، ۱۳۸۱، توسعه پایدار و توریسم روستایی، ماهنامه جهاد، سال ۲۱، شماره ۲۵۰.
 - ۵- گوئل کهن، ۱۳۷۶، شاخص‌شناسی در توسعه پایدار: توسعه اقتصادی و حساب‌های ملی در بستر سبز، انتشارات شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
 - ۶- مشهدی زاده دهاقانی، ناصر، ۱۳۸۵، قابل دسترس در سایت www.aftab.ir
 - ۷- نوری‌نیا، عباسعلی، ۱۳۸۰، تحقیقات کشاورزی و نقش آن در توسعه پایدار استان گلستان، خلاصه مقالات اولین همایش توانمندی‌های توسعه استان گلستان.
- 8- Arnold, At even H. 1993. "Sustainable: A Solution to the Development Puzzle?"
Development Journal of SID vol.2, no.3.

- 9- **Kunnasranta, M. , 2001, Behavioral Biology of Two Ringed Seal (Phoca Hispida) Subspecies in the Large European Lakes Saimaa and Ladoga. PhD Thesis, University of Jyväskylä, Finland.**
- 10- **Matheson, A. and G. Wall , 1982, Tourism (Economic, Physical and Social Impacts). London: Longman.**
- 11- **Sharpley, Richard and Julia, 1997, Rural Tourism: an Introduction, International Thomson Business Press, London.**
- 12- **Sharpley, R. (2002) 'the Challenges of Economic Diversification through Tourism: The Case of Abu Dhabi', the International Journal of Tourism Research 4(3): 221–35.**
- 13- **World Tourism Organization (WTO) (2005) Tourism and the World Economy. Available at: <http://www.world-tourism.org/fact/menu.html>**

Investigating the impacts of tourism on sustainable rural development in Niasar area, Kashan district

Sh. Sorour Amini, M. Saadatzadeh, Ali Asadi, Sh. Fami and F. Golzardi

Abstract

The main purpose of this research is to study the impacts of tourism on rural development in Niasar area, Kashan. Field works and library reviews were done followed by questionnaire distributed among rural people living in area. Validity of research instrument was obtained by views of experts and reliability of questionnaire was realized by conducting a pilot test. Cronbach's alpha coefficient of higher than 0.7 shows that research instrument is reliable. Statistical analysis like frequency, percentage, mean, CV and factor analysis were used. The result of factor analysis shows that three factors namely cultural-social, economic and infrastructural impacts justified 71.5% variance of positive effects of rural tourism in Niasar area. Concerning negative impacts of rural tourism, three factors named as environmental, socio-cultural, and economic impacts established 68.13% of total variance.

Key words: Rural tourism, Sustainable development, Tourism impacts, Tourism charismas Niasar, Kashan.